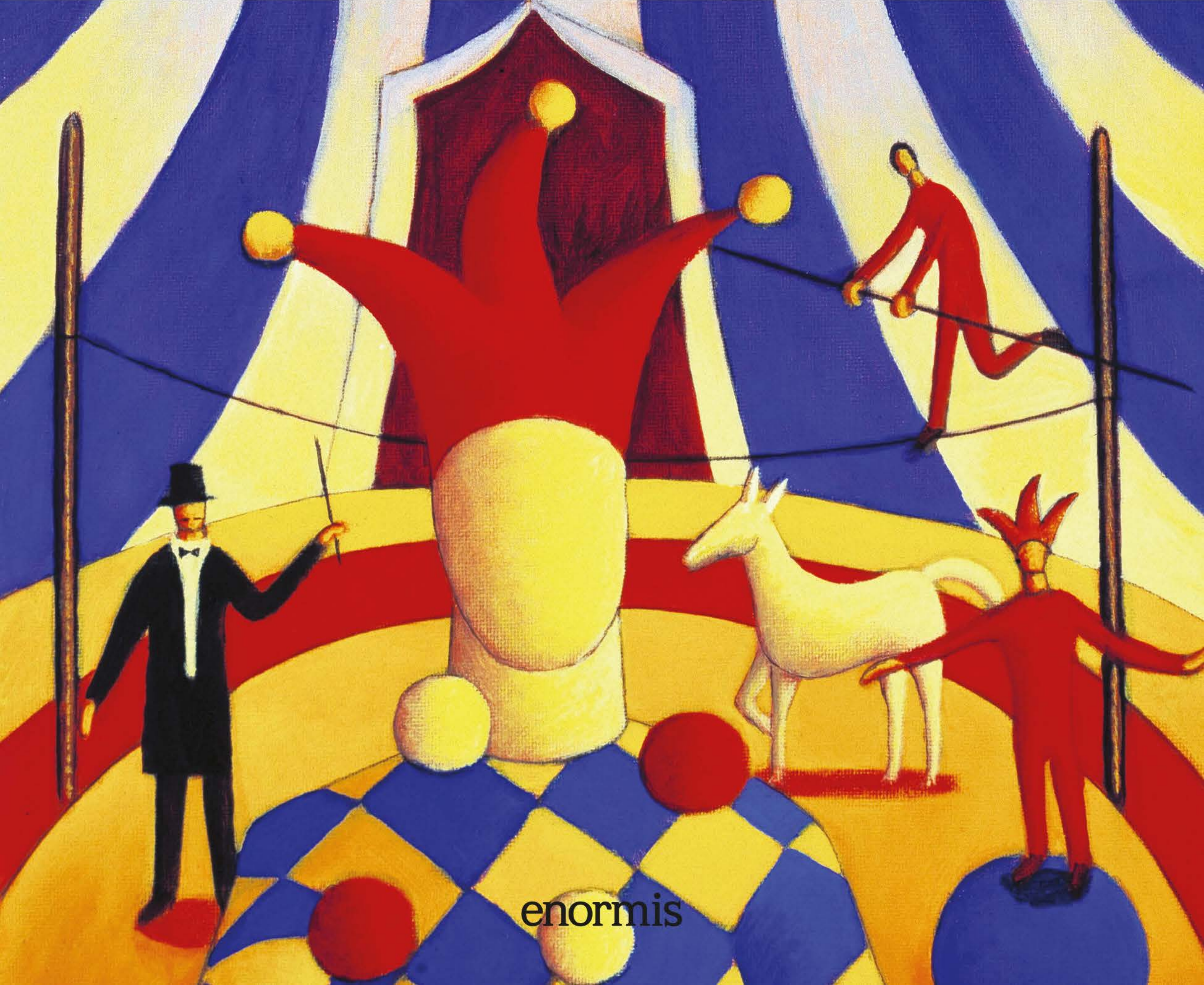

PASAJLAR

Post-Truth Çağı

PASAJLAR

PASAJLAR

sosyal bilimler dergisi

POST-TRUTH ÇAĞI

04

PASAJLAR

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yerel Süreli, Dört Aylık, Hakemli Yayın
ISSN: 2667-4181
Sayı 4 / Ocak 2020

**Lignor Kültür Sanat Yayıncılık
San. ve Tic. Ltd. Şti.
Adına Sahibi**
Talha Dereci

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Talha Dereci

Sayı Editörü
Yalın Alpay

Yayın Kurulu
Oğuz Adanır, Mücahit Bilici, Nilgün Çelebi,
Mustafa Erdoğan, Ferhat Kentel, Neşe Özgen,
Ali Yaşar Sarıbay, İbrahim Sirkeci,
Özgür Taburoğlu, Çetin Türkyılmaz, Ali Utku

Bu Sayının Bilim Kurulu
Ali Akay, Emre Erdoğan, Serhat Güvenç,
Ahmet Kasım Han, Nazile Kalaycı,
Ahmet Şimşek, Aslı Tunç, Ece Ceylan Baba,
Emrah Safa Gürkan, Burak Özçetin,
Zeynep Uysal, Sarphan Uzunoglu

Yazışma Adresi
Enormis Yayıncılık
Meşrutiyet Mah., Konur Sok., No: 25/13,
Kızılay, Çankaya / Ankara
0 (532) 491 64 27
iletisim@pasajlardergisi.com
pasajlardergisi.com

Sertifika No: 49776

Kapak Resmi
Alan Kenny, *The Circus Blind Juggler*

Kapak Tasarımı
Harun Ak

Baskı ve Cilt
Tarcan Matbaacılık
İvedik Köy Mah. İvedik Cad. No: 417/A
06378 Yenimahalle/Ankara
Sertifika No: 47663

1. Basım: 15 Şubat 2020
2. Basım: 5 Mart 2021

Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi, yılda üç sayı olmak üzere;
Ocak, Mayıs ve Eylül aylarında yayımlanır.

Gelecek sayıların bilgileri de dahil olmak üzere, dergiye ilişkin tüm detaylara
pasajlardergisi.com adresinden ulaşılabilir.

Pasajlar ve yazarın ismi kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Dergiye gönderilen yazıların yayımlanıp yayımlanmaması
sorumlu yazı işleri müdürü ile yayın kurulunun kararına bağlıdır.

   @pasajlardergisi

İÇİNDEKİLER

- 17** MURAT BAÇ
Hakikatin Savuşturulması,
Ötelenmesi ve
Geri Dönüşü Üzerine
- 35** MİLAY KÖKTÜRK
Post-Truth ya da
Mağaraya Dönüş
- 57** BUKET KORKUT RAPTİS
Böyle Söylendi Nietzsche:
Nihilizm, Post-Truth ve
Benzerleri
- 73** STEVE FULLER
Felsefe ve Retorik
Hakkındaki Post-Truth
- 83** EMRE ERDOĞAN
PINAR UYAN-SEMERCI
Hakikat Sonrası
Tartışmalarının *Gerçek*
Olmayan Varsayımlarını
Ele Almak: Akıl, Bilim ve
Demokrasi Karşıtlığı
- 109** ONUR ASLAN
Post-Truth Kavramının
Postmodernizm Aynası
Üzerine Düşen Yansımaları
- 125** İSMAIL CEM KARADUT
Hakikat-Ötesi Çağda Hakikati
Söylemek: İki Parrhesia Vakası
- 141** ÖZGÜR TABUROĞLU
Hakikat-Sonrası Bazı
Görüngüler: Biyosiyaset,
Algı Yönetimi, Yeni Medya
- 161** BURAK SAYIN
Post-Truth Çağında Hakikati
Yeniden Anlamlandırma
İmkânı Olarak Sanat:
*Hakikatsi'*den Hakikate
Geri Dönüş
- 177** HALİME S. ATALAY
Hakikatin Önemini
Yitirmesi ve Gündelik
Hayatın Hoyratlaşan Dili
- 211** ABDURRAHMAN CİHAD
KAYADUMAN
Post-Truthun Şifası
Algoritmik Bilgi mi?

Hakikat Askıda

Var olmak için herhangi bir zihne gereksinim duymayan “gerçeklik” ile o gerçekliğe uyumlu yargı olarak zihne bağımlı “hakikat” kavramları, tarihin en önemli parantezlerinden biri olan modernizm döneminin temel çıpaları oldu. Zihnin dışındaki maddi evrenin varlığına keskin bir inanç ile, o maddi evrenin insan zihni tarafından gerçeğe uygun bir biçimde akla düşürülebileceği ve onun zihin içerisinde algılanabileceğine yönelik sınırsız iman, rasyonaliteyi yaşamın merkezine alıyor, böylece varlıklar arasında insan tepe noktaya çıkarken, entelektüeller yani rasyonelliği en iyi kullandığına inanılan sınıf da insanlar arasındaki en imtiyazlı grup hâline geliyordu. Modernist paradigmada yaşama ilişkin her şey uslamlama yoluyla sınanabilir, Kant’ın ünlü sözüyle “Aydınlanma kişinin kendi aklına güvenme cüreti”ydi. İnsan zihni salt kendi içerisinde maddi tüm evreni anlamlandırmaya, sınamaya, doğru ve yanlış her konuda ayırmaya elverişli bir yapı taşıyordu.

Tarihte “Rönesans İnsanı” olarak tanımlanan kişiler, birden çok konuda uzmanlık geliştirebilen bireylerdi. Rönesans döneminde dünya üzerinde birikmiş veri ve bilgi miktarı tek bir insanın kuramsal olarak hâkim olabileceği darlıktaydı. Anatomi, botanik, fizik, tarih, felsefe, hukuk, siyaset üzerine toplam yazın, çok çalışkan bireyler tarafından neredeyse bütünüyle okunabilir, bu bilgilerin çoğu akılda tutulabilirdi. Böyle bir evrende kişi yeterince entelektüel çaba harcadığında yaşama ilişkin tümel bilgiyi elde edebiliyor, bu nedenle de yaşama dair büyük anlatılar inşa edebiliyorlardı.

Bilgi biriktikçe, bilim dalları felsefenin üst başlığından özgürleşerek, kendi disiplinlerini ortaya çıkardılar. İnsan bilimlerinde ekonomi, sosyoloji, psikoloji, siyaset, tarih gibi alt dallanmalar oluştu ve bunlar sosyal bi-

limlere evrildiler. Doğa bilimlerinde veri havuzu çok genişledi. Böylece alt dallar arasında da pek çok alt uzmanlık alanları meydana geldi. Tek bir kişinin dünyadaki tüm yazılı yapıtları okuyabildiği bir evrenden, tek bir kişinin salt kendi dar alanında dahi tüm yazılı kitapların ancak çok çok minik bir bölümünü öğrenebileceği bir evrene geçildi. Böylesine aşırı bir bilgi birikimi içerisinde uzmanlaşma bütünüyle artık görülemeyeceği derinliklere gömüldü. Bundan böyle büyük anlatılar inşa etmek yersiz bir cüretkârlık olarak görülüyordu. Kişi tek başına hiçbir konuda uslamlama yoluyla doğruyu yanlış bulamaz hâle geldi zira elindeki bilgi biriktikçe, doğru ve geçerli bir uslamlama yapabilmek için gerekli tüm veriye hâkim olabilmenin çok dışında kaldı. Birey böylece her konuda başvurması beklenen uslamlamasına, neredeyse hiçbir konuda başvuramaz oldu, her konuda o konunun uzmanına güvenmek zorunda kaldı. Bu durum kulak uzmanı doktor için geçerli olduğu kadar, karmaşık dış siyaset için siyasetçiye güvenmek durumunu da aldı. Aynı konunun uzmanları arasındaki fikir ve görüş farklılıkları ise, bireyin kime güveneceği konusunda rasyonel bir tavır alamayacağı bu evrende, kişinin sempati duyabildiği, bir biçimde özdeşleşebildiği uzmanlara güvenme eğilimine dönüştü. Bunun siyasetteki karşılığı kimlik politikalarının yükselişi oldu. Bireyler, kendi kimliklerine yakın hissettikleri siyasetçilere güvenerek postmodern dönemin aşırı ayrıntılı ve karmaşık ekonomi, kültür, dış siyaset, sanat gibi politikalarında, artık süreci takip edemez oldular ve iradelerini kimlik politikası çerçevesinde kendilerini yakın hissettikleri siyasetçilere her bakımdan teslim ettiler. Böyle bir ortamda artık hangi politikanın başarıyla yürütüldüğünü denetlemek tüm gününü siyasete ayırmayan sıradan insanlar için askıya alındı.

Aynı dönüşüm çerçevesinde bilimin doğrulanabilir olduğuna ilişkin inanç, giderek bilimin yanlışlanabilir olduğuna ilişkin tanımlamayla yer değiştirdi. Böyle bir dönüşüm içerisinde bilimin gerçekliğe erişebildiği konusunda modernizmin kendisinden aşırı emin tutumu erozyona uğradı. Gerçekliğin erişilebilecek bir mevki olup olmadığı tartışmaya açıldı. Bu tartışma insanın gerçekliğe uygun bir hakikat üretebilme yetisinin sorgulanmasından, gerçekliğin var olup olmadığına değin uzandı. Böylece modernizmin dünyayı kavramak için dayandığı iki çıpa yerinden sökülüp atıldı. Modern insanın aksine postmodern insan bütünüyle köksüz ve çıpasız kaldı. Hiçbir kerteriz noktasının kalmadığı bu yeni ortamda, gerçekler ve hakikat, yerini sonsuza uzanan yorumlara bıraktı. Bu yorumlar evreninde herhangi bir hiyerarşi de söz konusu değildi. Aşırı uzmanlaşmanın önce uzmanlara zorunlu şekilde güven duyulmasını dayatan ağırlığı, denetimden sıyrılan uzmanların bu kez kendi çıkarları için uzmanlık alanlarını istismar etmeleriyle hafifler oldu.

Böylesine çıpasız kalınmış bir ortamda, internetin ortaya çıkışı, hiçbir uzmanlığı olmayan kişilerin, her konuda her türlü bilgiye ulaşması mümkün olacakmış gibi bir algının doğmasına yol açtı. Bir anda uzmanların imtiyazları yeniden ellerinden alınır gibi oldu, ne de olsa bundan böyle her veri birkaç tuş ötede gibiydi. Ancak çok geçmeden bu durumun gerçekliğe ulaşmayı daha da güçleştirdiği anlaşıldı. Zira artık editöryal bir denetimden geçen kitap, gazete, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının aksine bilginin hangi kaynaklardan toparlandığı izlenemez olan anonim internet verileriyle hangi bilgilerin muteber hangilerinin muteber olmayan olduklarını ayırt etmek güçleşti. İnternet aracılığıyla herkesin istediği şekilde, istediği konuda, istediği gönderiyi bir bilgiymiş kılığında dolaşıma sokabilme yetisine kavuşması doğru verilere ulaşılmasının önünde daha derin bir engel yarattı. Kendisinden istenilen belgeleri gizleyebilmek adına karşı tarafı alakasız ve yanlış bilgilerin de yer aldığı dosyalara boğan avukatlık şirketleri gibi, internet de herhangi bir konuda veri çekmeye çalışan kullanıcıları pek çok alakasız, yanlış, bilinçli olarak çarpıtılmış verilerle karşılaştırarak, onların asıl aradıklarına ulaşmalarının önünü kesti. Gerçek bilgiye, veriye ulaşmak bundan böyle yoğun zaman alacak arkeolojik kazılar gerektirir oldu. Tek bir kalem satın almak için dahi binlerce farklı satıcıda binlerce farklı fiyatı araştırmak, o kalem markası ve modeli için birbiriyle son derece tutarsız olan binlerce yorumu okumak gerekir oldu. Oysa günde yaklaşık üç yüz farklı karar alması gereken postmodern insanın hiçbir konu hakkında böylesi bir zamanı yok. Bu da kararların artık uslamlama aracılığıyla yapılmasının önüne bir başka engel koymuş oldu.

Tek bir kalem satın almak için bile böylesine derin bir arkeolojik kazı yapması gereken postmodern insan, çok fazla denklemin bir araya geldiği, pek çok bilginin kamuya açıklanmadığı, çok fazla kişinin üzerine yazıp çizdiği, farklı yorumladığı ve önünde sonunda çok karmaşık devlet işleri ve siyaset konusunda günün yirmi saatini buna ayırsa dahi işin içerisinden çıkamayacağı için siyasette hangi verilere, hangi yorumlara güveneceğini uslamlamaya göre yapma yeteneğini yitirdi. Bu noktada hitabet yeteneği, internet üzerinde botlar aracılığıyla sahte bilgi yayma konusunda kabiliyeti daha yüksek olanlar ve daha da önemlisi kimlikler öne çıktı. Yeni dönemin siyasetinde kendisine ulaşamayan gerçeklik ve hakikat önemini yitirdi, onun yerini kendini ait gördüğü kimliği savunan politikacılarla kusursuz eşleşmeler yaşayan irrasyonel seçmen davranışları aldı. Kendi kimliğini savunan siyasetçilere doğrudan bir gönül bağı kuran ve çoğunlukla modernizm ve modernistler tarafından hor görülmüş bu geniş kitleler, popülist liderlerin peşlerine takıldılar ve siyasi olarak her türlü iradelerini onlara teslim ettiler. Rasyonel demokrasi yerini irrasyonel popülizme bıraktı ve

hakikatin herhangi bir önemi kalmadı. Önyargılar, olguların önüne geçti. Artık seçmenler kendi kanaatlerini desteklemeyen olgularla karşılaştıklarında kendi kanaatlerini sorgulamak yerine olguları görmezden gelmeye ya da onları trol olarak algılamaya eğilimliler.

İnternetin temel aktörleri olan sosyal medya şirketleri de kendi sayfalarında daha çok “beğen tuşuna” basılması ve daha çok vakit geçirilmesi için ürettikleri algoritmalar aracılığıyla kişilerin kendi kanaatlerini pekiştirecekleri içeriklerle karşılaşmalarını sağlıyor. Böylece postmodern insan modernizmde olduğunun aksine kendi görüşlerinin tersini savunanlarla bir araya gelemiyor, böyle bir tartışma zemininden uzak kalıyor. İnternet aracılığıyla ortaya çıkan ve “filtre balonu” adı verilen bu içe kapanma, kişilerin hakikatle ilişkilerini bir kez daha koparıyor. Gerçeğin jeolojik katmanlar altında kaldığı, ulaşılamaz kılındığı bu veri/kanaat/yorum yığını içerisinde olgular, gerçekler ve hakikat önemini yitiriyor.

İşte post-truth (hakikatin önemsizleşmesi) biriken bilginin, bilimin ne olduğu üzerine değişen algının, gerçekliğin kuşkulu hâle gelmesinin, bireyin dünyayı tek başına kendi uslamasıyla sınıyabilme yetisinin artık çalışmaz duruma dönmesinin ve yeni kitle iletişim aracı internet sayesinde olup bitenin filtre balonları yüzünden olgusal olarak değil, önyargılar olarak dolaşıma sokulmasının sonucunda ortaya çıkan sonuçtur. Tek bir merkezden üretilerek dolaşıma sokulmamış, dünyanın evrimi çerçevesinde pek çok gelişmenin kesiştiği bir ara kesitte ortaya çıkmıştır.

Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi’nin “Post-Truth Çağı” sayısında, günümüzü algılamak için pek uygun bir terim olan post-truth üzerine çeşitli disiplinlerden farklı kalemler tarafından kaleme alınan makalelerle bir farkındalık yaratmak, nasıl bir evrenin içerisinde bulunduğumuzu farklı açılardan algılamamıza yardımcı olmak adına bir çalışma yürüttük. *Pasajlar*’ın Genel Yayın Yönetmeni Talha Dereci bu sayıda özel bir teşekkürü hak ediyor. Bu sayı fikri onun olduğu gibi, derginin yaşama geçmesi konusunda da çok büyük bir yükü üstlendi. Kendimi bu sayıda onunla çalışma fırsatı yakaladığım için şanslı buluyorum. Bu sayıdan uzun bir dönem boyunca yararlanılacağını düşünüyorum.

Yalın Alpay
Sayı Editörü

P

Post-Truth Çağı

MURAT BAÇ

Hakikatin Savuşturulması,
Ötelenmesi ve
Geri Dönüşü Üzerine

MILAY KÖKTÜRK

Post-Truth ya da
Mağaraya Dönüş

BUKET KORKUT RAPTİS

Böyle Söylerdi Nietzsche:
Nihilizm, Post-Truth ve
Benzerleri

STEVE FULLER

Felsefe ve Retorik
Hakkındaki Post-Truth

EMRE ERDOĞAN

PINAR UYAN-SEMERCİ

Hakikat Sonrası
Tartışmalarının Gerçek
Olmayan Varsayımlarını
Ele Almak: Akıl, Bilim ve
Demokrasi Karşıtlığı

ONUR ASLAN

Post-Truth Kavramının
Postmodernizm Aynası
Üzerine Düşen Yansımaları

İSMAİL CEM KARADUT

Hakikat-Ötesi Çağda
Hakikati Söylemek:
İki Parrhesia Vakası

ÖZGÜR TABUROĞLU

Hakikat-Sonrası Bazı
Görüngüler: Biyosiyaset,
Algı Yönetimi, Yeni Medya

BURAK SAYIN

Post-Truth Çağında Hakikati
Yeniden Anlamlandırma
İmkânı Olarak Sanat:
Hakikatsi'den Hakikate
Geri Dönüş

HALİME S. ATALAY

Hakikatin Önemini
Yitirmesi ve Gündelik
Hayatın Hoyratlaşan Dili

ABDURRAHMAN CİHAD

KAYADUMAN

Post-Truthun Şifası
Algoritmik Bilgi mi?

9772667418047